

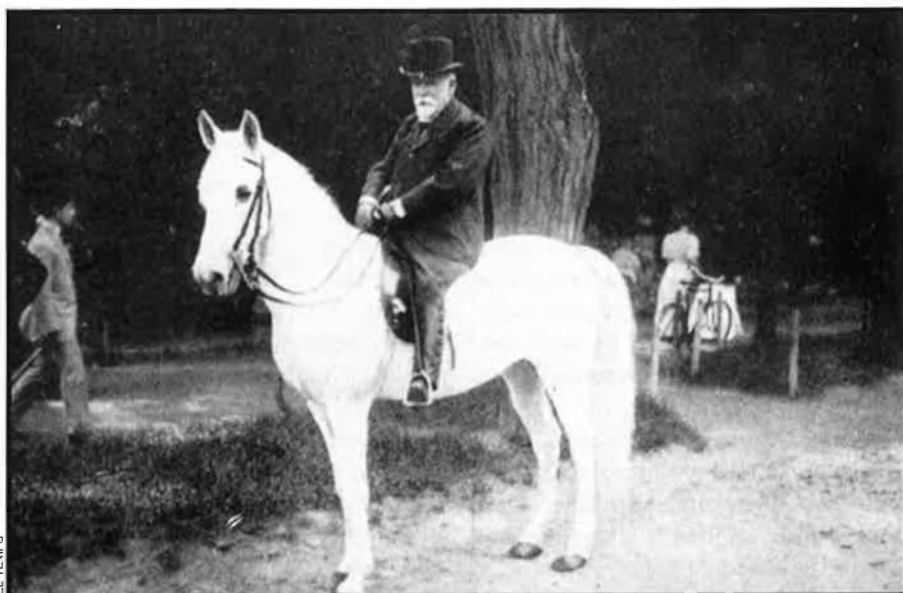
L'oblidat Oller, l'home del Moulin Rouge

Els catalans han perdut el record del fundador del Moulin Rouge, el terrassenc Josep Oller. L'exposició "París-Barcelona", inaugurada a París i que el 28 de febrer s'instal·larà al Museu Picasso de Barcelona, fa referència al Moulin Rouge i a Toulouse-Lautrec, i s'oblida que Oller li encarregava els cartells del cabaret, com també en va encarregar a més artistes. També ha caigut en l'oblit la biografia d'Oller feta per Ferran Canyameres.

La gran exposició "París-Barcelona. De Gaudí a Miró", que primer s'ha pogut veure al Gran Palais de París i que a partir del 28 de febrer, i fins al 26 de maig, quedarà instal·lada al Museu Picasso de Barcelona, recull en el seu catàleg que el fet a reportar, en la cronologia, de l'any 1889, és la inauguració del cabaret el Moulin Rouge, decorat, entre altres, per Henri de Toulouse-Lautrec, que també en farà cartells i l'utilitzarà com a tema pictòric. El pintor i cartellista del cabaret de Montmartre forma part de l'exposició perquè Ramon Casas, que aquells anys tenia, com Santiago Rusiñol, un estudi al proper Moulin de la Galette, pintava influït pels temes i composicions estudiats pel pintor d'Albí, diu un dels estudis del catàleg.

Si la creació del Moulin Rouge forma part de la història de la intensa relació artística entre París i Barcelona, és, com pensen les comissàries de l'exposició -Brigitte Léal, conservadora en cap del Museu d'Art Modern del Centre Georges Pompidou de París, i Maria Teresa Ocana, directora del Museu Picasso de Barcelona-, perquè el cabaret té un paper clau en l'obra de Toulouse-Lautrec, la qual, al seu torn, pot influir en Casas.

Però en l'origen d'aquest capítol de la història hi ha, detall que l'exposició incomprendiblement desconeix o negligeix, un català. Un català que va tenir una influència notable en la promoció i l'esperit de l'obra de Toulouse-Lautrec. Perquè el fundador del Moulin Rouge és un català.

Josep Oller, els darrers anys de la seva vida, munta un cavall blanc al Bois de Boulogne de París. La foto il·lustra el llibre de Ferran Canyameres *Josep Oller i la seva època*.

No un català qualsevol, sinó l'empresari més destacat de la Belle Époque, Josep Oller i Roca, (Terrassa, 1839-París, 1922) un home excepcional que va revolucionar, tot sol, els costums del París de tombant de segle i va convertir la ciutat en la capital mundial de l'espectacle.

Un home fora de sèrie –així l'han batejat a França– que per si sol justificaria una exposició tan detallada com la que s'ha fet ara sobre les relacions entre París i Barcelona: només cal pensar en els milers i milers d'artistes de l'espectacle, juntament amb representants destacats del món de l'art pictòric, que arribaria a contractar, i en la influència social, moral, artística i cultural que va tenir la seva obra.

Fundador de l'Olympia. Fundador de diverses sales i atraccions llegendàries, com l'Olympia, i inventor del sistema d'apostes mútues de carreres de cavalls que encara ara està vigent, va aconseguir, amb l'obertura del Moulin Rouge, que per primer cop els rics i les classes populars, els artistes i els botiguers, l'aristocràcia i l'obrer, tots poc o molt amarats per l'esperit de la bohèmia, poguessin seure al voltant de la mateixa taula i, a més, entrar i sortir quan volguessin, beure drets o entaulats, xerrar amb senyores, escriptores, mitges virtutes o prostitutes. Tot això, sota la mirada alcoholitzada del seu amic Toulouse-Lautrec, que hi tenia taula reservada.

Llavors Oller no ho sabia, però el diumenge 6 d'octubre del 1889 aquest català de Terrassa inaugurava la Belle Époque. Era el dia que obria el Moulin Rouge, acompanyat pel director artístic del cabaret, Charles Zidler, que després de tres anys, atès que la seva fatxenderia i les seves impertinències creaven mala maror entre els artistes i el personal, fou substituït pel germà de l'empresari, Joan Oller.

És una veritat inqüestionable que França no ho ha pas oblidat: només cal posar en un cercador d'Internet el nom de Joseph Oller per comprovar-ho. A més de les pàgines que parlen dels seus establiments, el veiem relacionat amb l'obra de Toulouse-Lautrec i també del gran cartellista Jules Chéret, la per-

sona que va aplicar per primer cop la tècnica de la litografia en color a l'art del cartell. Toulouse-Lautrec fa cartells del Moulin Rouge, però abans, i també per encàrrec d'Oller, el del *Jardin de Paris*, als Camps Elisis.

El mercat del temps lliure i la cultura urbana de la diversió de la segona meitat del XIX, que a París caminen paral·lels a l'esperit festiu de les exposicions universals de 1878 i 1880, fan aparèixer la figura dels industrials de la massificació del lleure, i entre aquests industrials que marquen la seva època, el primer, escriu Julia Csergo (*Extension et mutation du loisir citadin, Paris XIXè-début XXe siècle*), dins *L'avènement des loisirs, 1850-1960*, Flammarion. París, 1995), és Josep Oller.

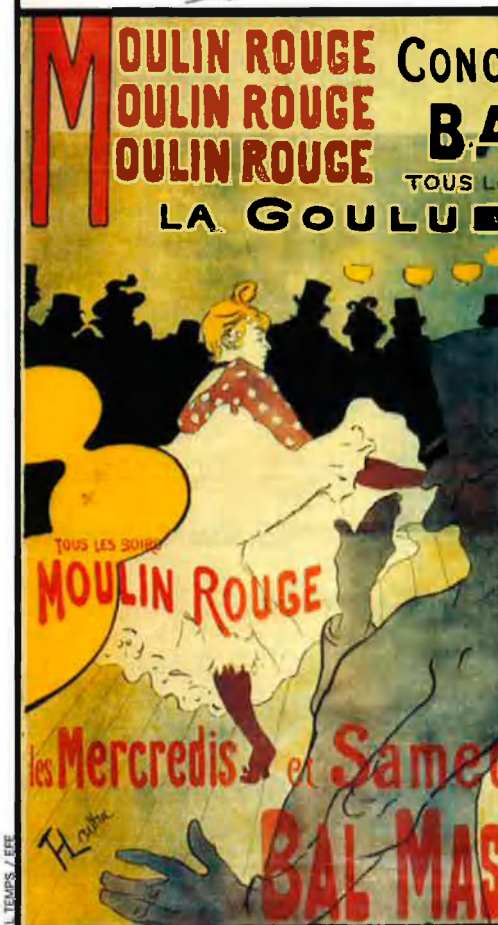
Fent valer, escriu l'assagista, el "dret a l'alegria de viure", multiplica, del Segon Imperi a la fi de segle, les iniciatives en el camp del lleure elitistes i populars; funda el Pari Mutuel (1867) que permet als petits jugadors apostar a les carreres de cavalls i posar la primera pedra en la història mundial de les rifes massives; el Nouveau Cirque (1886); les Montagnes Russes (1887), el Moulin Rouge (1889) i l'Olympia (1893).

La capital de la carn femenina. El Moulin Rouge, juntament amb el Folies-Bergère, encarna la capital de l'hedonisme convertida en capital de la carn, considera Julia Csergo. La figura femenina erotitzada esdevé així l'esclatant símbol de la Belle Époque, en els cartells publicitaris del carrer, o en els *music-hall*: en el Moulin Rouge les figurants circulen amb els pits a l'aire abans que l'*striptease* no faci oficialment la seva entrada en el repertori dels *music-hall*, el 1894. *Music-hall*: és una paraula d'importació continental i la història registra que va ser Josep Oller el que la va introduir al continent, en substitució del *café-concert* dominant. L'única paraula d'anglès que diuen que Oller sabia era *hall*, magatzem.

Els únics idiomes que dominava eren el francès i el català. El seu pare, Francesc Oller i Xatarat, que havia arribat a París des de Terrassa poc després del seu naixement, va cridar esposa i filllet dos anys després, i a París en Josep apren-

J. Oller

Josep Oller, amb la seva signatura, reproduïda al llibre de Ferran Canyameres *Josep Oller i la seva època. L'home del Moulin Rouge*, publicat per Aedos l'any 1959. Al costat, la façana del Moulin Rouge. A sota, el llegendari cartell del cabaret fet per Toulouse-Lautrec el 1891. Del mateix any és el quadre *El Moulin Rouge. Dues dones ballant*.

Josep Oller es convertí, en obrir el Moulin Rouge, en el millor amic del pintor Henri de Toulouse-Lautrec. Una taula del cabaret li era reservada sempre. El pintor dinava sovint a casa d'Oller, assegut en una trona d'infant

Joan Oller, germà de l'empresari del Moulin Rouge, va esdevenir-ne director artístic quan Josep Oller va despatxar Zidler. Aquí veiem Joan Oller en companyia del primer client del Moulin Rouge, Henri de Toulouse-Lautrec.

gué francès a l'escola i al carrer, i català a la família. Com que no sabia ni un borrall de castellà, el pare el va enviar a passar, als disset anys, una temporada a Bilbao, sense obtenir els resultats desitjats. L'únic que va aprendre, a més del comerç en una escola on es va matricular, va ser a idear un sistema d'apostes a partir del que els bascos s'havien empecat en la lluita de galls i que després va poder aplicar amb tant d'èxit a les curses de cavalls de París.

L'impacte del Moulin Rouge va ser immediat. Cada vespre, cada nit, l'alta societat, pintors, escriptors, baliga-balgues, hereus escampa, rendistes, funcionaris, botiguers, fabricants, noies de raval i cortesianes, anaven a presenciar el famós cancan, creació de la sala, i també les noies que servien copes, prostitutes o no. Toulouse-Lautrec, escriu Mannon Pulver en l'article "La véritable histoire du Moulin Rouge (avant Nicole Kidman)" de la pàgina web largeur.com,

El terrassenc Josep Oller és considerat a França l'empresari més representatiu de la Belle Époque

és el fidel client i agitador del Moulin Rouge i l'artista que ha immortalitzat les estrelles del cabaret, La Goule i Jane Avril, en uns cartells que restitueixen la decoració *hétéroclite* i revolucionària creada per Wilette i, sobretot, l'ambient d'embriagadesa i d'exaltació del cabaret.

L'impacte sobre Jules Renard. L'escriptor Jules Renard s'avergonyeix en el seu dietari que als quaranta anys encara no gosi anar sol al Moulin Rouge. Això ho escriu el 17 d'octubre del 1903.

Però dotze anys abans, el Jules Renard del 1891, amb vint-i-set anys, no s'està de traslladar-hi el seu somni eròticohedonista relacionat amb una visita amb el cabaret, que acabava de fer el dia abans, el 26 d'abril, només dos anys després de la seva inauguració: "Ahir, al Moulin Rouge, al Moulin de la Galette. Això fa mal, de no ser ningú per la dona que et sembla bonica. Una noia amb mitges,

Cines Babel
Cines Albatros

CINES BABEL

MANJAR DE AMOR
Una pel·lícula de Ventura Pons

Si presentes aquesta butlleta tindràs el següent preu especial:

Si ets subscriptor d'EL TEMPS:
3,61€ tota la setmana
(cal acompanyar justificant de pagament)

Si ets lector d'EL TEMPS:
3,61 € de dilluns a dijous

Vicente Sancho Tello, 10. VALÈNCIA

les cames nues, se'm va girar d'esquena. Hauria acceptat de ser el seu protector. Hauria volgut ser també el director d'orquestra, l'amo de tot això. Oh, les pústules de la vanitat!" Jules Renard hauria volgut ser Josep Oller! Un nou capítol de la gran exposició a fer, "París-Barcelona. L'obra de Josep Oller".

El cas de Colette. En aquesta hipotètica exposició tampoc no hi pot faltar un capítol dedicat a Colette. L'escriptora, després d'haver actuat de mim a l'Olympia i al Moulin Rouge d'Oller, ho fa per segon cop, el gener del 1907, en el cabaret de Montmartre. Hi fa una pantomima escrita pel seu marit, Willy (Henry Gauthier-Villars) amb dos autors més, al costat d'una marquesa, la seva amiga Missy. L'alta societat no va permetre que una marquesa actués al Moulin Rouge, va promoure un aldarull a la sala i la marquesa va haver de sortir del local protegida per uns amics. L'endemà, el prefecte de la policia, pressionat per la família de Missy, va prohibir que la noble rebel hi actués. Va ser substituïda i el títol canviat. Inútil operació, els aldarulls es repetiren i la policia va prohibir que la peça es representés més. Willy, per culpa de l'escàndol i les pressions, perd la seva col·laboració a *L'Echo de Paris*. Tot això agreuja la crisi matrimonial de Colette, que el mes de febrer següent es deixa amb el marit.

Les pel·lícules, de París, de Hollywood —John Huston— i també la darrera, d' Austràlia, han associat el Moulin Rouge al cancan, però el cabaret era molt més que això. Era un festival de festivals, una barreja de circ, humor, teatre, mim, dansa i cançó. No oblidem que Oller ha fundat el Nouveu Cirque només tres anys abans.

La gran biografia de Canyameres. L'apassionant vida de l'empresari modèlic i envejat va merèixer l'interès d'un altre terrassenc, l'escriptor Ferran Canyameres. L'any 1946, Canyameres publica a París *L'homme de la belle époque*, i tretze anys després n'escriu la versió catalana, molt ampliada, *Josep Oller i la seva època. L'home del Moulin Rouge* (Barcelona, editorial Aedos).

La pel·lícula *Moulin Rouge* converteix el personatge del director, Charles Zidler, interpretat per Jim Broadbent, en empresari. L'autèntic propietari, Josep Oller, no hi apareix.

L'escriptor Jules Renard anota en el seu diari, després de dos anys de l'obertura del Moulin Rouge, que el seu somni és ser l'amo del cabaret

La popularitat de la pel·lícula *Moulin Rouge*, dirigida per Baz Luhrmann, candidata a l'Oscar, no ha servit per reviscolar la memòria de Josep Oller a casa nostra, personatge que per raons argumentals desapareix de la pel·lícula, al preu de convertir el director, Zidler, en propietari i empresari, coses que no era.

El llibre de Canyameres s'ha perdut en l'oblit de la cultura catalana pretèrita, oblit comú entre els mitjans d'informació escrits i audiovisuals. El llibre va ser inclòs en el volum V de l'*Obra completa* de Canyameres, que Columna i l'Ajuntament de Terrassa van editar el 1994, però només quatre gats, quatre especialistes o quatre familiars tenen coneixement d'aquests volums d'obra completa, com tantes edicions d'obres completes que es fan i es desfan.

En el llibre de Canyameres descobrim els orígens familiars de Josep Oller. La mare, Teresa Roca i Armengol, neix a Sabadell l'any 1818. L'avi patern, Josep Oller i Biosca, va ser alcalde de Terrassa.

Hi llegim que un cosí germà que té el pare a París, Francesc Oller, solter, és la persona que provoca de fet el trasllat del

pare a la capital francesa, en donar-li feina a la seva empresa tèxtil i fer-lo finalment el seu hereu.

Ens assabentem dels perills que comportava el viatge a París abans del tren: la diligència del pare és assaltada al gual de la Muga, de camí cap a Perpinyà, per un escamot de trabucaires procedents de les bandes carlines, i tots els passatgers foren desposseïts dels bagatges i diners. Han de tornar a Figueres i esperar un segon viatge, que seria el bo.

Però, sobretot, hi trobem un report fet a fons de totes les seves obres, a més de les ja esmentades, les *Fantasies Oller*, el *Théâtre des Nouveautés*, la *Grande Piscine Rochechouart*; la construcció d'hipòdroms; la fundació de la primera publicació periòdica dedicada a les curses de cavalls, i la seva relació amb Toulouse-Lautrec.

"Quan el Moulin Rouge obrí els seves portes —escriu Canyameres— Toulouse-Lautrec en prengué possessió, i tota la resta de la seva vida i de la seva obra portarà l'empremta d'aquest divertit i excepcional personatge. No podrà viure més sense el brogit atortidor i sense la

El primer carro d'apostes de carreres de cavalls d'Oller, previ a l'obertura d'oficines. Al costat, dibuix de la façana original de l'Olympia, fundat per Oller el 12 d'abril del 1893. Va ser la darrera gran creació de l'empresari. Superava en gust i bellesa el que s'havia vist a París.

El bisbe Morgades diu que el sol nom del Moulin Rouge taca, i Joan Triadú, que la Belle Époque és trista

llum engegadora d'aquell establiment. Era el seu paradís. Josep Oller es convertí de seguida en el seu millor amic. Una taula li era reservada sempre. La seva silueta s'identificà al quadre dels llocs que més preferia.”

Diverses vegades va anar a dinar a casa de Josep Oller. Segons els records familiars que li van permetre a Canyameres fer la seva fascinant biografia, la primera vegada que hi anà, en anar a asseure's a taula enretirà la cadira que li havia estat destinada i la canvià per una trona d'infant que va veure en un racó del menjador i a la qual s'enfilà d'un bot, bo i dient, per treure de llur estupor els seus hostes, que mai no haurien gosat oferir-li un seient tan desproporcionat a la seva edat:

“—Aquí estaré millor que damunt del *Bottin Mondain*, o d'un diccionari, tal com haig de fer en altres cases on em

conviden. L'alta societat i l'Acadèmia Francesa me'n restaran agraïdes.”

A partir d'aquell dia, acaba Canyameres, sempre van posar la trona del nen de la casa al lloc que li era reservat a taula.

Canyameres ens parla d'un segon català universal que va actuar al Moulin Rouge amb un èxit excepcional: va ser un dels artistes que va fer guanyar més francs a Josep Oller. En va guanyar més que amb Sarah Bernhardt, que no convocava tant de públic. És el petòman Josep Pujol.

I registra les actuacions extraordinàries dels Cors d'en Clavé al Moulin Rouge i de la cobla Antiga Pep de Figueres, a l'Olympia.

Un català poc exemplar? Canyameres recorda que el Moulin Rouge era el símbol de la decadència i la perversió, del mal i de la immoralitat.

Les prostitutes, com era notori, hi tenien un paper cabdal. No es limitaven a passejar per la sala sinó que algunes d'elles actuaven, obscenes i provocadores, en escena, i cantaven les preocupacions del poble i dels pobres.

Morgades, bisbe de Barcelona, se'n va escandalitzar, diu Ferran Canyameres. En la carta pastoral de l'any 1901 adreçada amb motiu de l'entrada al segle XX es pregunta com n'és, d'estrany, que aixecant-se monuments com el del Sacré-Coeur de Montmartre, “*por hallarse a sus pies el Moulin Rouge u otros espectáculos que ni pueden nombrarse*

porque su solo nombre mancha, resulte relativamente poca la influencia del templo?”.

De tots els articulistes i crítics de l'època que van comentar el llibre de Canyameres —Rafael Tasis, Sebastià Gasch, Nèstor Lujan, Esteve Molist Pol, P. Crusat i Juan Ramón Masoliver—, n'hi ha un que coincideix amb l'objecció del doctor Morgades, Joan Triadú.

Segons Triadú, Oller és molt superior al seu món, tal com està descrit per Canyameres, amb alguns detalls i algunes pàgines “que no poden pas satisfer igualment la figura del biografat”. Per això, Triadú conclou: “La Belle Époque és trista; i és un mèrit del llibre el fet que, llegint-lo, certs aspectes d'aquell temps facin pena i facin fàstic.”

Els seguidors de Morgades i de la tradició cristiana catalana, dominants políticament encara ara, agrairan, doncs, que l'exposició “París-Barcelona” feta per l'esquerra municipal cultural hagi amagat l'existència de Josep Oller darrere de la façana del Moulin Rouge de Toulouse-Lautrec; que els mitjans de comunicació hagin desapropiat l'impacte de la pel·lícula *Moulin Rouge* per parlar-ne generosament i que les noves generacions de catalans desconeguin —gràcies, també, a la miopia dels editors, que no han pensat a reeditar la biografia de Canyameres en volum propi— l'existència del català universal.

Lluís Bonada